

«MAKTABGACHA TA'LIM KLASSTERLARINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: KORIJ TAJRIBASI»

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

22.11.2023 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
SPORT FAOLIYATI VA PEDAGOGIK TA’LIM FAKULTETI
MAKTABGACHA TA’LIM KAFEDRASI**

**«MAKTABGACHA TA’LIM KLASSTERLARINI TASHKIL
ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: XORIJ
TAJRIBASI»**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN
MATERIALLARI**

**«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ОРГАНИЗАЦИИ
КЛАСТЕРОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ»**

**МАТЕРИАЛЫ
НАУЧНО - ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**«MODERN TRENDS IN THE ORGANIZATION OF
PRESCHOOL EDUCATION CLUSTERS: FOREIGN
EXPERIENCE»**

**MATERIALS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

2023-yil 22-noyabr

BUXORO – 2023

Ilmiy anjuman dasturiy qo‘mitasi

1. O.X. Xamidov	– Universitet rektori, rais.
2. T.H. Rasulov	– Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, rais muovini.
3. F.N. Nurulloyev	– IT va IFR departamenti boshlig‘i, a‘zo.
4. A.R. Hamroyev	– Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası mudiri, p.f.d. (DSc), a‘zo.
5. N.S. Hakimova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası dotsenti, p.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
6. A.Sh. Husenova	– Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası katta o‘qituvchisi, p.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
7. M.B. Sharipova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası o‘qituvchisi, kotib.

Ilmiy anjuman tashkiliy qo‘mitasi

1. T.H.Rasulov	– Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, rais.
2. O‘.U.Rashidov	– Moliya va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, a‘zo.
3. F.N.Nurulloyev	– IT va IFR departamenti boshlig‘i, a‘zo.
4. A.R.Hamroyev	– Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası mudiri, p.f.d. (DSc), a‘zo.
5. R.A.Qo‘ldoshev	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası mudiri, p.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
6. M.M.Nigmatova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası dotsenti, a‘zo.
7. Sh.Sh.Nizomova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası dotsenti, f.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
8. N.N.Hamroyeva	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası dotsenti, f.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
9. N.S.Hakimova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası dotsenti, p.f.b.f.d. (PhD), a‘zo.
10. A.Sh.Husenova	– Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası katta o‘qituvchisi, p.f.b.f.d.(PhD), a‘zo.
11. M.B.Sharipova	– Maktabgacha ta‘lim kafedrası o‘qituvchisi, kotib.

xalqning tarixiy hayotidagi va ruhiyatidagi xususiyatlar adabiyotning milliyligi mazmunini tashkil etadi va o'ziga xos milliy shaklni yuzaga keltiradi.

Badiiy adabiyot — inson faoliyatining mahsuli. Inson faoliyati esa keng va serqirradir. Badiiy adabiyot insonning go'zallik qonunlari asosidagi ijodiy-ruhiy faoliyati mahsulidir. Shunday ekan, badiiy adabiyotni ta'riflashda beryoqlamalikka yo'l qo'yish, uni faqat ijtimoiy ong yoxud faqat san'at hodisasi sifatida tushunish predmetning mohiyatini jo'nlashtiradi, bizni uning tabiatini anglashdan uzoqlashtiradi. Bolalar kitobning qiziqarli mazmuni do'stlik, halollik, mehnatsevarlik, o'rtoqlik namunalarini ko'rsatadi. Bolalar badiiy adabiyot asarlari estetik jihatdan tarbiyalashga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Badiiy asarlarning yorqin obrazlari, jonajon tabiatning shoirona manzaralari, she'rlarning musiqaviyligi, tilning o'tkirligi, ifodaliligi bolalarga yoqadi. Bolalar badiiy so'z qudratini his etadilar, uncha katta bo'lmagan ertaklar, xalq ashula hamda she'rlarini tez va osongina eslab qoladilar. Badiiy so'zga muhabbatni ilk yoshdan boshlab tarbiyalab borish zarur, bola bog'chadan maktabga ana shu muhabbat bilan o'tadi va keyinchalik adabiyotini sevadigan bo'lib qoladi. Xalq og'zaki ijodi - ertaklar, topishmoqlar, maqollar, qo'shiqlarning ko'plari uzoq o'tmishda va hozirgidan tubdan farq qiladigan voqeyligidan tubdan farq qiladigan turmush sharoitida yaratilgan xalq ijodi asarlaridan faqat tarbiya vazifalariga javob beradiganlari tanlab olinadi. Aql-idroki yoki jasurligi bilan, sabr-toqati yoki mehnati bilan har qanday qiyinchiliklarni yengadigan dovyurak, vijdonli qahramonlar ishtirok etadigan ertaklardan bolalar juda hayratlanadilar, bunday ertaklar bolalarni ijobiy qahramonlarga nihoyatda hayrixoh bo'lishga, yovuzlikka, nohaqlikka, qizg'anchilikka, makr-hiyalga nisbatan murosasiz bo'lishga majbur etadi. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar adabiyotining tur va janrlarini o'rgatishning ahamiyati katta.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Qodirova F.R., Qodirova R.M. Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. T., 2006.
- 2.Jumasheva G.X. Formirovanie osnov kultury obsheniya doshkolnikov na karalpakskom yazыke v usloviyax dvuyazychiya sredstvami teatralizovannykh igr. Nomzodlik dissertatsiyasi avtoreferati, T., 1996..
3. R.M.Kodirova Nutqni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi kursiga oid namunaviy dastur. T., 2000.
- 5.O.Safarov, B.Jamilova , N.Oxunjonova Bolalar adabiyoti va folklor. T.,2018.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALAR ADABIYOTINI O'QITISHDA XALQ O'ZAKI IJODINING O'RNI

Shoxista Shodiyevna Nizomova (PhD)

Buxoro davlat universiteti

Maktabgacha ta'lim kafedrasida dotsenti,

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tizimida bolalar adabiyotini o'qitishda xalq o'g'zaki ijodining o'rni beqiyosdir. Bolalar kitobxonligi, asosan, ota-onalar, buvi-bobolar, mahalla yetakchilari-yu tarbiyachilar tomonidan amalga oshiriladi. Hali o'qish, yozish, chizishni bilmaydigan maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar dunyosirlaridan bexabar bo'ladilar. Kattalar o'qib, aytib, hikoya qilib beradigan asarlar bu davr bolalari uchun muhim tarbiyaviy ahamiyat kasb etishini shakllantirish haqida fikr yuritilgan.

Tayanch so'zlar: bolalar adabiyoti,xalq og'zaki ijodi,MTT,hikoya qilib berish, ifodali o'qish, kitobxonlik

Аннотация: Роль фольклора в обучении детской литературе в системе дошкольного образования бесподобна. Детским чтением в основном занимаются родители, бабушки и дедушки, общественные деятели и педагоги. Детям дошкольного возраста, которые еще

не умеют читать, писать и рисовать, неведомы тайны мира. Считалось, что произведения, которые читают, рассказывают и рассказывают взрослые, будут иметь важное воспитательное значение для детей этого периода.

Ключивые слова: детская литература, фольклор, МТТ, сказочничество, выразительное чтение, чтение

Annotation: *The role of folklore in the training of children's literature in the system of preschool education is absurd. Detskim chteniem v osnonom zanimayutsya roditeli, babushki i dedushki, obshchestvennye deyateli i pedagogi. Children of preschool age, who can't read, write and write, do not know secrets. Schitalos, chto proizvedeniya kotorye chitayut, rasskazyvayut and rasskazyvayut vzroslye, budut imet vajnoe vospitatelnoe znachenie dlya detey etogo perioda.*

Key words: *children's literature, folklore, MTT, skazochnichestvo, vyrazitelnoe chtenie, chtenie*

Xalq og'zaki ijodida yosh avlodni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash masalalari keng qamrovli bo'lib, o'z zamirida tarbiya usullari, insoniy qadriyatlar va yurtsevarlik tarbiyasi; do'st birodarlik, ahillik, mehnatsevarlik, kasb-hunarga muhabbat, yaxshilik va yomonlikning ta'rifi, yaxshi va yomon so'zning oqibati, halollik, to'g'rilik, olijanoblik tarbiyasi, adolat, insof va insofsizlik, og'a-inichilik va qon-qardoshchilikning ahamiyati, botirlik va qo'rqqoqlik, odob-odobsizlik, mehmon va mehmondo'stlik kabi sifatlar talqin qilinadi.

O'zbek olimi M.Haydarovning yozishicha: "Xalq og'zaki ijodi namunalaridagi odob-axloq, ta'lim-tarbiya borasidagi pandnomalar bag'oyat hayotiy, xalqchil va ibratlidir. Xususan, an'anaviy xalq dostonlari va ertaklari, qo'shiqlar va maqollar-odobnoma darslari ekanligini, folklorning boshqa katta-kichik janrlari boshdan-oyoq pandnomaligini unutmasligimiz kerak". Xalq pedagogikasining sharqona an'analari, oilaviy-maishiy yo'nalishlari, o'ziga xosligi, ommaviy bayram-sayllar, marosimlar, urf-odatlar va udumlarda ifodalanishi o'sib kelayotgan yosh avlod tomonidan o'rganilishi lozim bo'lgan masalalar sirasiga kiradi. Folklorshunos olim S. Turayev ta'kidlashicha: "Xalq og'zaki ijodida hayotning, tafakkurning, odob-axloq, ta'lim-tarbiyaning hamma jabhasini, barcha muammolarini qamrab olishi bilan xarakterlanadi"¹. Darhaqiqat, xalq og'zaki ijodida inson qadr-qimmat va sha'nini ulug'lovchi, ma'naviy kamolotini belgilovchi omillar, imon-e'tiqodining butunligi, vatanparvarlik, do'st-birodarlik, yaxshilik, ezgulik, ahillik sahifalari rang-barangdir. Bu sahifalarning har biri yosh avlod uchun odobnoma, ibratnoma deb baholanishga tamomila haqlidir.

Bugungi kunda yoshlarni milliy qadriyatlarimiz ruhida tarbiyalashda tarbiyaning vazifalari keng va ko'p qirrali ekanligini unutmasligimiz kerak. Demak, qanday odamni tarbiya qilish darkor, tarbiya natijasida inson qanday bo'lishi kerak, degan savollarni avvaldan tasavvur etish zarur. Bunda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanish orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarni tarkib toptirish katta ahamiyat kasb etadi. Bu jamiyatning komil insonni tarbiyalashdek maqsadiga mos kelishi kerak.

Azaldan, ota-bobolarimiz davridan yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga juda katta e'tibor berilgan. Buni biz ular tomonidan farzandlariga qo'yib kelgan quyidagi talablarida yanada yaqqol ko'ramiz: to'g'ri o'yla, to'g'ri so'yla; sengaishonib topshirilgan vazifaga mas'uliyat bilan yondash; bir soat ichida uddalashing lozim bo'lgan ishingni darhol bajar, keyinga qoldirma; burchingni va'da bergan vaqtda ado et, va'dasizlik qilma; yaxshi o'qi; o'zingga mos hunar tanla; hayotda tadbirkor bo'l; qo'pol so'zli bo'lma, xushmuomalali bo'l; o'z ishingda, o'z so'zingda qattiq tur. Bu kabi ibratli gaplar qattiq, ammo to'g'ri talab. Agar kimda bunday xususiyatlar bo'lsa, u hech qachon hayotda qiynalmaydi.

Xalq og'zaki ijodi qamrovi nihoyatda keng, serqirra va serjilo tushuncha bo'lib, u shu xalqning butun davrini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga ota-bobolarimiz uzoq moziyda yaratgan va ko'z qorachig'iday asrab-avaylab, saqlab kelgan ota-meros, Sharq xalqlarining boy va betakror odobnomasi hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodi asrlar davomida yashab keldi. Avlodlarning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida, jismoniy barkamolligida hal qiluvchi rol o'ynadi. Xalq og'zaki ijodi namunalarining asosiy

maqsadi yosh avlodni yuksak fazilatlar egasi qilib tarbiyalashdir. Xalq og‘zaki ijodining har bir turida insoniy qadriyatlar va vatanparvarlik, do‘stlik va ahillik, yaxshilikning yomonlik ustidan g‘alaba qozonishi, halollik, botirlik, odoblilik, saxiylik, vafo, or-nomus, tejamkorlik, mas’uliyat, sog‘lom tarbiya va tozalik, tabiat va undagi barcha ne’matlarni e’zozlash kabi masalalar alohida yoritib berilgan. Ko‘rib o‘tganimizdek bolalar adabiyoti o‘ziga xos xususiyatlari bilan katllar adabiyotidan farq qiladi. Bolalaryozuvchisi dunyo voqealarini bolalar tasavvuri tushunchasini nazarda tutib tasvirlaydi. Shu orqali kichkintoylarni olg‘a intilishga chaqiradi, hayotni chuqur sevisga yordam beradi. Bolalar adabiyotida didaktika ohangi ustun turadi. Bolalar adabiyotining o‘ziga xos qonuniyatlari bor, agar bu fanbo‘limlarga ajratib o‘rganilmas ekan, pala-partishlik, turli tushunmovchilik kelib chiqishi tabiiy.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda quramiz. – T.: O‘zbekiston, 2017.
2. O‘zbek bolalar adabiyoti antologiyasi. – T.: Cho‘lpon, 2006.
3. Adabiyot va san'at. Adabiy tanqidiy maqolalar, o‘ylar, munozaralar. T.: Adabiyot va san'at nashriyoti. 1987.
4. Barakayev R. Jonajonim she‘riyat. (80-yillar o‘zbek bolalar she‘riyati haqida ba’zi qaydlar). – Toshkent: Cho‘lpon, 1997.
5. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – T.: Sharq. 2005.

KATTA GURUH BOLALARINI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA XALQ OG‘ZAKI IJODI NAMUNALARINING AHAMIYATI

Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna

Buxoro davlat universiteti Maktabgacha ta’lim kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Bolalar adabiyoti — bolalar va o‘smirlar uchun yaratilgan badiiy, ilmiy, ilmiy-ommabop va publitsistik asarlar majmuidir. Bularning asosiy qismini badiiy asarlar tashkil etadi. Maqolada badiiy adabiyotning ildizi bo‘lmish xalq og‘zaki ijodining bolalarni tabiat bilan tanishtirishdagi ahamiyati haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: bolalar adabiyoti, bolalar folklori, tabiat, MTT, nutq o‘stirish, maqol, topishmoq.

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim sohasiga har tomonlama shakllangan barkamol avlodni yetishtirib berishning asosiy bo‘g‘ini sifatida qaralishi hech kimga sir emas. Ayni vaqtda nafaqat yurtimizda, balki jahon mamalakatlari doirasida maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiyasi hamda ularning mustaqil fikrlash jarayonlarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Rivojlangan mamlakatlar Germaniya, Fransiya, Janubiy Korea, Yaponiya mamlakatlar tajribasida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarning jismoniy rivojlanishi bilan bir qatorda tafakkur erkinligi, mustaqil fikrlashni shakllantirib borishga alohida diqqat qaratadilar. Bu esa o‘z navbatida maktabgacha yoshdagi bolalarning har jihatdan shakllanishida muhim ahamiyat kasb etuvchi musaqil mulohaza yuritish jarayonini rivojlantirib borishga xizmat qiladigan yangi innovatsion usullarni ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish, bolalarni maktab ta’limiga sifatli tayyorlash, maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun yangi variativ dasturlarini qo‘llash kabi zarurlarni keltirib chiqaradi.

Bolalarni tabiat bilan tanishtirish maktabgacha ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifadir. Biz bolalarni tabiat bilan tanishtirar ekanmiz, avvalo, pedagogika fanining asoschilari aytib o‘tgan fikrlarga asoslanamiz. G‘arbning ilg‘or pedagoglaridan Komenskiy bolalarga beriladigan bilim hayotiylikka va ko‘rgazmalilikka asoslanishi kerak, degan edi. Bolalarga tabiat orqali beriladigan

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI.....	3
O.X. Xamidov. MAKTABGACHA TA’LIM: MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	3
1 – SEKTOR: MAKTABGACHA TA’LIMDA KLASSTERLARNI TASHKIL ETISH: MUAMMO VA YECHIM	5
Azimov Yunus Yusupovich. MAKTABGACHA TA’LIM KLASSTERINI TASHKIL ETISHGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR.....	5
Rafiyeva Olima Abduraufovna. MAKTABGACHA TA’LIM — UZLUKSIZ TA’LIM TIZIMINING POYDEVORI	7
Bozorova Saodat Sobirjonovna. MAKTABGACHA TA’LIM- ERTANGI KUNGA ZAMIN..	10
Бабаева Шоира Баймурадовна. ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.	12
Chudakova Vira Petrovna. A creative approach and foreign experience in implementing the program “Managerial competence of managers in developing the psychological readiness of teachers for innovation activity” and “developing their competitiveness” in the context of improving the management system of preschool education	16
Жумашева Гулнара Хамидуллаевна, Аймбетова Даметкен Максетовна. ИГРА КАК ВЕДУЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ	23
Дилова Наргиза Гайбуллаевна, Хакимова Наргиза Сунпановна. ОРГАНИЗАЦИЯ КЛАСТЕРОВ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ	27
2 – SEKTOR: MAKTABGACHA TA’LIM VA UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTAB INTEGRATSIYASI ISTIQBOLLARI	32
Nizomova Shoxista Shodiyevna. BADIY ADABIYOTNING MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA	32
Shoxista Shodiyevna Nizomova. MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTIDA BOLALAR ADABIYOTINI O‘QITISHDA XALQ O‘ZAKI IJODINING O‘RNI.....	33
Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna. KATTA GURUH BOLALARINI TABIAT BILAN TANISHTIRISHDA XALQ OG‘ZAKI IJODI NAMUNALARINING AHAMIYATI	35
Sharipova Maxbuba Baxshilloyevna, Fayzulloyeva Zulfizar Nutfillo qizi. MAKTABGACHA TA’LIMDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH FUNKSIYALARI	38
Хамраева Нигора Абдуллаевна. ПРЕДМЕТ И ЗАДАЧИ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ.	40
Shodiyeva Moxiniso Baxodirovna. KICHIK YOSHDAGI BOLALARNI TOVUSHLARINI TALAFFUZ QILISHGA O‘RGATISH.....	42
Shomurodova Dilnura. MAKTABGACHA TA’LIMDA XALQ DOSTONLARNI O‘RGATISHNING MA’NAVIY-MA’RIFIY AHAMIYATI.....	43
Mehriddinova Laylo Mexriddin qizi. YOSH AVLODNI MA’NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA XALQ OG‘ZAKI IJODINING DIDAKTIK AHAMIYATI	46
Sharipova Maxbuba Baxshilloyevna. “ALPOMISH” DOSTONIDA NIKOH MAROSIMINING ARXAIIK- BIIY XUSUSIYATLARI.....	48
Sharipova Maxbuba Baxshilloyevna. “ALPOMISH” EPOSINING QADIMIYLIGI VA AN’ANAVIYLIGI.....	51
Firuz NURULLOYEV, Shonazar G‘AYBULLAYEV. UMUMIY O‘RTA TA’LIM MUASSASALARIDA TA’LIMI SIFATINI INNOVATSION BOSHQARISH MEXANIZMLARI	53
Axmedova Dildora Qudratilloyevna. MAKTABGACHA TA’LIM VA UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTAB INTEGRATSIYASI ISTIQBOLLARI	55
Saidova Nodira Mustakimovna. “AVESTO” TADQIQIDA RAHIM VOHIDOV MAHORATI57	